

ψυχή

ψυχή, η, ουσ. [<αρχ. ψυχή], η ψυχή. **1.** ο άνθρωπος ως μονάδα: «στο χωριό είχαν μείνει όλο κι όλο εκατό ψυχές». (Λαϊκό τραγούδι: αγάπησα κι εγώ μία **ψυχή**, μα ο τζόγος δε μας άφησε να 'ρθουμε σ' επαφή). **2.** η πεταλούδα: «πάνω στο λουλούδι πήγε και κάθισε μια πολύχρωμη ψυχή». Υποκορ. **ψυχίτσα** κ. **ψυχούλα, η** (βλ. λ.). Μεγεθ. **ψυχάρα, η** (βλ. λ.). (Ακολουθούν 157 φρ.)·

- άβυσσος η ψυχή του ανθρώπου! βλ. λ. άβυσσος·
- αδερφές ψυχές, βλ. λ.αδερφή·
- αναστέναξε η ψυχή μου, βλ. συνηθέστ. αναστέναξε η καρδιά μου, λ. καρδιά·
- άνθρωπος της ψυχής, βλ. λ. άνθρωπος·
- ανοίγει η ψυχή μου, βλ. φρ. ανοίγει η καρδιά μου, λ. καρδιά·
- άντεξε ψυχή μου! βλ. φρ. άντεξε καρδιά μου! λ. καρδιά·
- αντέχει η ψυχή σου; βλ. φρ. βαστά η καρδιά σου; λ. καρδιά·
- αντέχει η ψυχή σου να...; βλ. φρ. βαστά η καρδιά σου να...; λ. καρδιά·
- απ' τα βάθη της ψυχής μου ή απ' το βάθος της ψυχής μου, με θέρμη, με απόλυτη ειλικρίνεια: «σου εύχομαι απ' τα βάθη της ψυχής μου να πετύχεις»·
- **βάζω** την ψυχή μου (σε κάτι), ασχολούμαι με πολύ όρεξη, με μεγάλο μεράκι με αυτό που κάνω: «έβαλα την ψυχή μου σ' αυτό το λεξικό || με ό,τι κι αν ασχοληθεί αυτός ο άνθρωπος, **βάζει** την ψυχή του»·
- **βάζω** ψυχή (σε κάτι), βλ. φρ. δίνω ψυχή σε κάτι. (Λαϊκό τραγούδι: μη βασανίζεσαι μ' αυτά που λένε, όλα είναι, μάνα μου, ψιλή βροχή, εσύ κάνε όνειρα όσα σε καίνε κι εγώ ξοπίσω τους **βάζω ψυχή**)·
- **βαραίνει** η ψυχή μου, βλ. λ. **βαραίνει** η καρδιά μου, λ. καρδιά·
- **βάστα** ψυχή μου! βλ. φρ. **βάστα** καρδιά μου! λ. καρδιά·
- **βαστά** η ψυχή σου; βλ. φρ. **βαστά** η καρδιά σου; λ. καρδιά·
- **βαστά** η ψυχή σου να...; βλ. φρ. **βαστά** η καρδιά σου να...; βλ. λ. καρδιά·
- **βγήκε** η ψυχή του, ξεψύχησε, πέθανε: «βγήκε η ψυχή του ένα ήρεμο βράδυ του χειμώνα». (Λαϊκό τραγούδι: δε με πόνεσε κανείς ούτε στιγμή μεσ' στη ζωή μου, μέσ' στους δρόμους ξαφνικά κάποιο πρωί θα **βγει η ψυχή μου**)·
- **γέλασα** με την ψυχή μου, γέλασα πάρα πολύ, ξεκαρδίστηκα: «ήταν τόσο πετυχημένο τ' ανέκδοτο που είπε, που γέλασα με την ψυχή μου»·
- για την ψυχή του, για να συγχωρεθούν οι αμαρτίες του: «κάνει διάφορες ελεημοσύνες για την ψυχή του»·
- για την ψυχή του πατέρα μου! (του μπαμπά μου!), έκφραση με την οποία αρνούμαστε να δώσουμε ή να κάνουμε κάτι σε κάποιο άτομο δωρεάν, με την έννοια γιατί δωρεάν, μήπως για να συγχωρεθούν οι αμαρτίες του πατέρα μου που είναι πεθαμένος! Αναφέρεται και για τη μάνα·
- για την ψυχή του πατέρα μου (του μπαμπά μου), λέγεται στην περίπτωση που δίνουμε ή κάνουμε κάτι για κάποιον ή για κάποιο κοινό σκοπό, με την ελπίδα πως θα συγχωρεθούν οι αμαρτίες του πεθαμένου πατέρα μου.

Αναφέρεται και για τη μάνα·

- *δε βαστά η ψυχή μου*, δεν μπορώ να υπομένω άλλο, δεν αντέχω: «δε βαστά η ψυχή μου άλλα βάσανα»·
- *δε βαστά η ψυχή μου να...*, βλ. φρ. *δεν το βαστά η ψυχή μου να(...)*·
- *δε θα πάρει ψυχή*, βλ. φρ. *ψυχή θα πάρει(!)*·
- *δε μου κάνει ψυχή να...*, βλ. συνηθέστ. *δε μου κάνει καρδιά να...*, λ. καρδιά·
- *δε φαίνεται ψυχή*, δε φαίνεται ούτε ένας άνθρωπος: «άδεια η πλατεία και δε φαίνεται ψυχή μ' αυτό το κρύο»·
- *δε φαίνεται ψυχή ζώσα*, επιτείνει την παραπάνω έννοια·
- *δεν αντέχει η ψυχή μου*, βλ. φρ. *δε βαστά η ψυχή μου*·
- *δεν έχει ψυχή μέσα του*, δεν έχει σθένος, δεν έχει θάρρος, είναι δειλός: «δεν έχει ψυχή μέσα του να τα βάλει μαζί μου»·
- *δεν έχεις ψυχή μέσα σου*; έκφραση απορίας σε άτομο που δεν αντιδρά δυναμικά στις προκλητικές ενέργειες κάποιου: «δεν έχεις ψυχή μέσα σου, που τον αφήνεις τόση ώρα να σου βρίζει τη μάνα;». Πολλές φορές, της φρ. προτάσσεται το καλά·
- *δεν πατάει ψυχή*, στο χώρο για τον οποίο γίνεται λόγος, δε συχνάζει κανένας: «είναι τόσο απομακρυσμένο αυτό το εξοχικό που μου λες, που δεν πατάει ψυχή»·
- *δεν το αντέχει η ψυχή μου να...*, βλ. φρ. *δεν το βαστά η ψυχή μου να (...)*·
- *δεν το βαστά η ψυχή μου να...*, **α.** δεν μπορώ να ενεργήσω με κάποιο συγκεκριμένο τρόπο, γιατί είναι έξω από τη φιλοσοφία μου ή γιατί το θεωρώ άδικο: «δεν το βαστά η ψυχή μου να μαλώσω με γέρο άνθρωπο || δεν το βαστά η ψυχή μου να τον κλείσω μέσα για χίλια ευρώ». **β.** δεν έχω το θάρρος, το κουράγιο, το ψυχικό σθένος να κάνω κάτι: «δεν το βαστάει η ψυχή μου να μαλώσω μ' αυτόν τον αγριάνθρωπο»·
- *δεν υπάρχει ψυχή*, δεν υπάρχει ούτε ένας άνθρωπος: «το χειμώνα στην παραλία, δεν υπάρχει ψυχή»·
- *δεν υπάρχει ψυχή ζώσα*, επιτείνει την παραπάνω έννοια·
- *δεν υπάρχει ψυχή στο δρόμο*, υπάρχει απόλυτη απουσία ανθρώπων, δεν υπάρχει άνθρωπος να κυκλοφορεί στο δρόμο: «κάνει τόσο κρύο, που δεν υπάρχει ψυχή στο δρόμο»·
- *δίνω και την ψυχή μου ή δίνω την ψυχή μου (για κάποιον ή για κάτι)*, **α.** αγαπώ υπερβολικά κάποιον: «για τη γυναίκα του δίνει και την ψυχή του || για τα παιδιά μου δίνω και την ψυχή μου». **β.** κουράζομαι υπερβολικά, δυσκολεύομαι υπερβολικά για να αποκτήσω κάτι: «έδωσα και την ψυχή μου για να μπορέσω ν' αγοράσω κι εγώ ένα σπιτάκι». **γ.** κάνω υπερπροσπάθεια για να βοηθήσω κάποιον ή για να πετύχω κάποιο σκοπό: «έδωσα και την ψυχή μου για να πάει μπροστά αυτός ο άνθρωπος || έδωσα την ψυχή μου για να πετύχει η δουλειά». (Λαϊκό τραγούδι: Παναθηναϊκέ σαν θύελλα ορμάς, **την ψυχή σου δίνεις πάντα και νικάς**)·
- *δίνω ψυχή (σε κάτι)*, δίνω ζωνηράδα, ζωντάνια σε κάτι: «καλά που ήρθε ο τάδε κι έδωσε ψυχή στο πάρτι μας»·
- *έγινε η ψυχή μου κουβάρι*, βλ. φρ. *μαζεύτηκε η ψυχή μου κουβάρι*·
- *εγώ δεν έχω ψυχή*; έκφραση που εκφράζει το παράπονό μας, όταν μας απαγορεύουν να κάνουμε κάτι που οι άλλοι κάνουν ή, όταν δε μας δίνουν να φάμε από αυτό που τρώνε: «γιατί να μην έρθω κι εγώ μαζί σας στα μπουζούκια, ρε παιδιά, εγώ δεν έχω ψυχή; || δώσε μου να φάω μια μπουκιά, εγώ δεν έχω ψυχή;»·

- είμαι *δοσμένος ψυχή τε και σώματι*, είμαι αφοσιωμένος ολόψυχα σε κάποιον ή σε κάτι: «είμαι *δοσμένος ψυχή τε και σώματι* σ' αυτή τη γυναίκα || είμαι *δοσμένος ψυχή τε και σώματι* σ' αυτή τη δίκαιη υπόθεση»·
- είναι *δυο κορμά μια ψυχή*, βλ. λ. [κορμί](#)·
- είναι *ένα σώμα μια ψυχή*, (για ζευγάρια) βλ. λ. *σώμα*·
- είναι *μεγάλη ψυχή*, βλ. φρ. *έχει μεγάλη ψυχή*·
- είναι η *ψυχή...*, είναι αυτός που συμβάλλει αποφασιστικά σε μια δουλειά, επιχείρηση, υπόθεση ή σε μια συλλογική δραστηριότητα: «ο τάδε είναι η *ψυχή* της επιχείρησης || είναι η *ψυχή* της ομάδας || είναι η *ψυχή* της παρέας || είναι η *ψυχή* των κινητοποιήσεων»·
- είναι η *ψυχή μου* (κάποιος ή κάτι), βλ. φρ. *είναι η ζωή μου*, λ. *ζωή*·
- είναι *κακιά ψυχή*, βλ. φρ. *έχει κακιά ψυχή*·
- είναι *καλή ψυχή*, βλ. φρ. *έχει καλή ψυχή*·
- είναι *πούστης στην ψυχή*, βλ. λ. [πούστης](#)·
- είναι *πουτάνα στην ψυχή*, βλ. λ. *πουτάνα*·
- εκ *βάθους ψυχής*, βλ. φρ. *με όλη μου την ψυχή*·
- εν *βρασμό ψυχής*, σε κατάσταση ψυχικής έντασης ή ταραχής: «ο φόνος διεπράχθη εν βρασμό ψυχής», οπότε ο δολοφόνος δικάζεται με ελαφρυντικό, Από τη νομική ορολογία·
- *έφτασε η ψυχή στο στόμα*, απηύδησα, εξουθενώθηκα: «εγώ παραιτούμαι απ' τη δουλειά, γιατί, με τις δυσκολίες που προκύπτουν συνεχώς, *έφτασε η ψυχή στο στόμα*». (Λαϊκό τραγούδι: *δεν είμαι παιδί κακό, γιατί θέλεις να πονώ, έφτασε η ψυχή στο στόμα, μ' ένα ασόδυο ακόμα απ' τον κόσμο θα χαθώ*)· βλ. και φρ. *μου 'φερε την ψυχή στο στόμα*·
- *έφυγε η ψυχή μου απ' τον τόπο της*, βλ. συνηθέστ. *έφυγε η καρδιά μου απ' τον τόπο της*, λ. *καρδιά*·
- *έχει κακιά ψυχή*, είναι κακός άνθρωπος: «πρόσεχε τον πολύ αυτόν που κάνεις παρέα, γιατί έχει κακιά ψυχή και θα μπλέξεις»·
- *έχει καλή ψυχή*, είναι καλός άνθρωπος, είναι πονόψυχος: «βοηθάει όλο τον κόσμο, γιατί έχει καλή ψυχή». (Λαϊκό τραγούδι: *γιατί διστάζεις να 'ρθεις μαζί μου, ο μάγκας έχει καλή ψυχή. Θα 'σαι πριγκίπισσα μες στο τσαρδί μου και θα περάσεις χρυσή ζωή*)·
- *έχει μαύρη ψυχή*, είναι πολύ κακός, είναι άσπλαχνος, μοχθηρός: «πρόσεξε μην μπλέξεις μ' αυτόν τον άνθρωπο, γιατί έχει μαύρη ψυχή και θα πάθεις μεγάλο κακό». (Λαϊκό τραγούδι: *όπου έχει μαύρη ψυχή έχει και το μαχαίρι, κι όπου το φίδι καρτερεί εκεί 'ναι περιστέρι*)·
- *έχει μεγάλη ψυχή*, είναι μεγαλόψυχος: «είμαι σίγουρος πως δε θα σου κρατήσει κακία, γιατί έχει μεγάλη ψυχή». (Λαϊκό τραγούδι: *εγώ είμαι εργατόπαιδο, μα έχω ψυχή μεγάλη, είμαι παιδάκι του λαού της Παναγιάς και του Θεού μα με ζεστή αγκάλη*)·
- *έχει πονετική ψυχή*, είναι πολύ σπλαχνικός: «έχει πονετική ψυχή και βοηθάει όλους τους ανθρώπους»·
- *έχει σκοτεινή ψυχή*, βλ. φρ. *έχει μαύρη ψυχή*·
- *έχει την ψυχή*, έχει το σθένος, το θάρρος: «ποιος έχει την ψυχή να τα βάλει μαζί του;». (Λαϊκό τραγούδι: *ποιος*

άντρας **έχει την ψυχή** παρέα να τα πούμε γι' αγάπη και αισθήματα κουβέντα να μην πούμε;·

- **έχει ψυχή**, έχει ενεργητικότητα, ζωντάνια, έχει θάρρος: «χαίρομαι να τον βλέπω, γιατί έχει ψυχή αυτός ο νέος || δεν κωλώνει με τίποτα, γιατί έχει ψυχή». (Λαϊκό τραγούδι: *βρε μάγκα, το μαχαίρι σου για να το κουσουμάρεις, πρέπει να έχεις την ψυχή, καρδιά για να το βγάλεις*)·

- **έχω ένα βάρος στην ψυχή**, βλ. λ. [βάρος](#)·

- **έχω πίκρα στην ψυχή**, βλ. λ. [πίκρα](#)·

- **ζητά η ψυχή μου ή η ψυχή μου ζητά**, βλ. συνηθέστ. *λαχταρά η ψυχή μου*·

- **η ψυχή μου το ξέρει!** βλ. φρ. *η ψυχούλα μου το ξέρει!* λ. *ψυχούλα*·

- **η ψυχή του σύμπαντος (κόσμου)**, ο Θεός·

- **ήρθε η ψυχή μου στη θέση της**, βλ. φρ. *ήρθε η καρδιά μου στη θέση της*, λ. *καρδιά*·

- **ήρθε η ψυχή μου στον τόπο της**, βλ. φρ. *ήρθε η καρδιά μου στον τόπο της*, λ. *καρδιά*·

- **θα μου 'βγαине η ψυχή ή θα μου 'βγαине η ψυχή απ' το στόμα**, τρόμαξα, φοβήθηκα πάρα πολύ, που παραλίγο να πέθαινα από το φόβο μου: «μόλις μου κόλλησε το πιστόλι στον κρόταφο, θα μου 'βγαине η ψυχή απ' το στόμα»·

- **θέλω να γενώ καλόγερος να σώσω την ψυχή μου, μα δε μ' αφήνει ο διάβολος που 'χω μέσ' στο βρακί μου**, βλ. λ. *διάβολος*·

- **καλή ψυχή!** **α.** ευχή σε πολύ ηλικιωμένο άτομο, να πεθάνει ήρεμο κι ευτυχισμένο. **β.** λέγεται και ειρωνικά σε πολύ ηλικιωμένο άτομο, που έχασε την ενεργητικότητά του, τη ζωντάνια του, πως από δω και πέρα για το μόνο που θα πρέπει να ενδιαφέρεται είναι για το πώς θα πεθάνει καλά, ήρεμα, ευτυχισμένα. (Λαϊκό τραγούδι: *όταν έφτανες πενήντα την παλιά την εποχή, σου φωνάζαν όλοι, γέρο, άιντε και καλή ψυχή*)·

- **κάνω ψυχή**, (στη γλώσσα του χαρτοπαιγνίου), ενώ είχα χάσει σχεδόν όλα τα χρήματά μου, αρχίζω σιγά σιγά να τα ξανακερδίζω: «απ' όλα λεφτά που είχα, όταν ξεκίνησα, έμειναν κάποια στιγμή μόνο με είκοσι ευρώ και μ' αυτά έκανα ψυχή»·

- **κάποια ψυχή**, **α.** κάποιος που δε θέλουμε να αναφέρουμε το όνομά του ή που θέλουμε να το κρατήσουμε κρυφό: «κάποια ψυχή μου έλεγε τις προάλλες, πως ο τάδε πάει για φούντο || ήρθε κάποια ψυχή και ρωτούσε για σένα». **β.** κάποιος, ιδίως γυναίκα, που από διακριτικότητα δε θέλουμε να αναφέρουμε το όνομά της, γιατί είναι γνωστή στην ομήγυρη: «κάποια ψυχή μου είπε, πως της ζήτησες να τα φτιάξετε». **γ.** (αόριστα) κάποιος: «σε ζητούσε κάποια ψυχή». Συνών. *ενας κάποιος / κάποιο πρόσωπο / μια ψυχή*·

- **κατάθεση ψυχής**, (ιδίως για καλλιτεχνικό ή συγγραφικό έργο) έκφραση που δηλώνει την ψυχική συμμετοχή του καλλιτέχνη, του συγγραφέα στο έργο που προσφέρει: «το λεξικό που κρατάτε στα χέρια σας αποτελεί κατάθεση ψυχής του συγγραφέα του»·

- **κλαίει η ψυχή μου**, νιώθω μεγάλο ψυχικό πόνο, λυπάμαι υπερβολικά: «κλαίει η ψυχή μου, κάθε φορά που βλέπω την κατάντια αυτού του ανθρώπου». (Λαϊκό τραγούδι: *αν θέλεις, μάνα, να το δεις το δύστυχο παιδί σου, έλα μες στο Γεντί Κουλέ να κλάψει η ψυχή σου*)·

- **κολασμένη ψυχή**, άτομο πολύ αμαρτωλό, πολύ διεφθαρμένο: «έχω συναντήσει πολλούς πρόστυχους ανθρώπους στη ζωή μου, αλλά τέτοια κολασμένη ψυχή πρώτη φορά γνωρίζω»·

- **λαχταρά η ψυχή μου ή η ψυχή μου λαχταρά**, επιθυμώ έντονα να αποκτήσω κάποιον ή κάτι: «πώς λαχταρά η ψυχή μου να κατακτήσω αυτή τη γυναίκα! || η ψυχή μου λαχταρά μια μεγάλη και αγαπημένη οικογένεια»·

- μαζεύτηκε η ψυχή μου κουβάρι, ένιωσα πολύ άσχημα, πολύ δυσάρεστα, στενοχωρήθηκα πάρα πολύ: «μόλις του είδα να σέρνεται μεθυσμένος μέσα στο δρόμο, μαζεύτηκε η ψυχή μου κουβάρι»·
- ματώνει η ψυχή μου, νιώθω μεγάλο ψυχικό πόνο, λυπάμαι υπερβολικά: «ματώνει η ψυχή μου, κάθε φορά που τον βλέπω να κυλιέται μεθυσμένος μέσ' στους δρόμους»·
- μαύρη ψυχή, χαρακτηρίζει τον κακό, τον άσπλαχνο, το μοχθηρό: «φύγε από κοντά μου, μαύρη ψυχή, γιατί μου κατάστρεψες τη ζωή». (Λαϊκό τραγούδι: *πες μου γιατί, πες μου γιατί με παρατάς, **μαύρη ψυχή**, σαν το δεντρί το μοναχό, σαν βάρκα στον ωκεανό*)·
- μαύρισε η ψυχή μου, στενοχωρήθηκα πάρα πολύ: «μαύρισε η ψυχή μου, μόλις έμαθα τα δυσάρεστα νέα». (Λαϊκό τραγούδι: *η μοναξιά σαν το μαχαίρι με τρυπά, μου έλειψες και **μαύρισε η ψυχή μου**, δε συναντιέμαι όπως πριν με τη χαρά και συντροφιά μου έχουνε μείν' οι στεναγμοί μου*)·
- με βαριά ψυχή, **α.** χωρίς προθυμία, χωρίς ευχαρίστηση, σχεδόν με το ζόρι: «θα σε βοηθήσω, αλλά με βαριά ψυχή, γιατί είσαι πολύ αχάριστος άνθρωπος». **β.** με μεγάλη στενοχώρια, με ψυχική οδύνη: «μόλις γύρισε απ' το νεκροταφείο, κλείστηκε με βαριά ψυχή στο δωμάτιό του κι έκλαψε πικρά»·
- με μια ψυχή και μια καρδιά, ολόψυχα: «είναι πολύ αγαπητός άνθρωπος στην παρέα μας, γι' αυτό, όταν χρειάστηκε τη βοήθειά μας, τον βοηθήσαμε όλοι με μια ψυχή και μια καρδιά»·
- με όλη μου την ψυχή ή με όλη την ψυχή μου, **α.** με όλη την ευχαρίστηση και ειλικρίνειά μου, ολόθερμα, ολόψυχα: «σου εύχομαι με όλη μου την ψυχή να ευτυχίσσεις». **β.** με δύναμη θέλησης, με πάθος: «κάθε μέρα δουλεύω με όλη μου την ψυχή, γιατί έχω βάλει διάφορους στόχους στη ζωή μου». (Λαϊκό τραγούδι: *η νύχτα είναι δική μας, η νύχτα είναι δική μας και πρέπει να γλεντήσουμε **με όλη την ψυχή μας***)· βλ. και φρ. *με την ψυχή μου*·
- με την ψυχή μου (σου, του, της κ.λπ.), δηλώνει ένταση ή υπερβολή: «διασκεδάσαμε με την ψυχή μας || φάγαμε με την ψυχή μας || τον έβρισα με την ψυχή μου || του 'δωσα ξύλο με την ψυχή μου». (Λαϊκό τραγούδι: *τώρα που καις σαν τη φωτιά, τώρα που έχεις ρέντα, μεσάνυχτα και χαραυγές **με την ψυχή σου** γλέντα*)· βλ. και φρ. *με όλη μου την ψυχή*·
- με την ψυχή στα δόντια, βλ. φρ. *με την ψυχή στο στόμα*·
- με την ψυχή στο στόμα, **α.** με μεγάλο άγχος και βιασύνη, για να προλάβω κάτι: «πρόλαβα τ' αεροπλάνο με την ψυχή στο στόμα». **β.** με μεγάλη αγωνία: «περίμενε να δει το γιο του με την ψυχή στο στόμα». **γ.** τελείως εξαντλημένος και τελείως φοβισμένος: «ήρθε τρέμοντας με την ψυχή στο στόμα». (Λαϊκό τραγούδι: *τι να την κάνω τέτοια ζωή **με την ψυχή στο στόμα**; Όλοι μ' εγκαταλείψανε κι εσύ, κι εσύ, κι εσύ ακόμα*)·
- με ψυχή, με σθένος, με θάρρος: «αντιμετώπισε με ψυχή όλες τις επιθέσεις εναντίον του || ο στρατός μας απέκρουε με ψυχή όλες τις επιθέσεις του εχθρού»·
- μια ψυχή, βλ. φρ. *κάποια ψυχή*. (Λαϊκό τραγούδι: *ήρθε για βασικές πενιές μ' ένα γλυκό ντουζένι για να σ' ακούσει **μια ψυχή** που σε καταλαβαίνει*)·
- μια ψυχή θα βγει που θα βγει, ας βγει μια ώρα αρχύτερα, βλ. φρ. *μια ψυχή που 'ναι να βγει, ας βγει μια ώρα αρχύτερα*·
- μια ψυχή που 'ναι να βγει, ας βγει μια ώρα αρχύτερα, κάτι που είναι αναπόφευκτο, ας γίνει όσο πιο γρήγορα, για να απαλλαγούμε από αυτό: «αφού δεν υπάρχει τρόπος να γλιτώσει η επιχείρηση, μια ψυχή που 'ναι να βγει, ας βγει μια ώρα αρχύτερα, για να δούμε ύστερα τι θα κάνουμε». Πολλές φορές, η φρ. κλείνει με το *να ησυχάσουμε ή με το να τελειώνουμε*·
- μιλάει στην ψυχή μου, **α.** (για πρόσωπα) μου είναι πολύ αρεστός, με συγκινεί πάρα πολύ ερωτικά: «αυτός ο άνθρωπος έχει πολύ καλός χαρακτήρας και μιλάει στην ψυχή μου || αυτή η γυναίκα μιλάει στην ψυχή μου»·

(Λαϊκό τραγούδι: *έχεις κάτι που μ' αρέσει και μιλάει στην ψυχή μου, μάθε, μια χαρά δική σου είναι και χαρά δική μου, γιατί είσαι η ζωή μου*). **β.** (για πράγματα) είναι της αρεσκείας μου: «αυτό τ' αυτοκίνητο, μιλάει στην ψυχή μου». **γ.** λέγεται για οτιδήποτε μας συγκινεί πάρα πολύ: «διάβασα το τάδε βιβλίο, που μίλησε στην ψυχή μου». Πολλές φορές, για περισσότερη έμφαση, μετά το ρ. της φρ. ακολουθεί το *ίσια* ή το *κατευθείαν*. Συνών. *μιλάει στην καρδιά μου*.

- *μου βαραίνει την ψυχή*, νιώθω ψυχική δυσφορία, νιώθω μεγάλη στενοχώρια: «μου βαραίνει την ψυχή το αίσθημα εγκατάλειψης που νιώθω». (Λαϊκό τραγούδι: *Μανταλένα, Μανταλένα μου μικρή, μας εχώρισε η μοίρα η σκληρή και ο πόνος μου βαραίνει την ψυχή*): βλ. και φρ. το *χω βάρος στην ψυχή μου*.

- *μου βγαίνει η ψυχή*, βασανίζομαι, ταλαιπωρούμαι, τυραννιέμαι: «κάθε μέρα μου βγαίνει η ψυχή, για να τα φέρω βόλτα». (Λαϊκό τραγούδι: *περ μου τι λόγια σου 'χουν πει; γιατί είσαι πικραμένη; ποτέ δε μ' αποκρίνεσαι και η ψυχή μου βγαίνει*). Συνών. *μου βγαίνει η Παναγία / μου βγαίνει η πίστη / μου βγαίνει ο Θεός / μου βγαίνει ο κώλος / μου βγαίνει ο πάτος / μου βγαίνει ο Χριστός / μου βγαίνει το λάδι*.

- *μου βγαίνει η ψυχή ανάποδα*, καταβασανίζομαι, καταταλαιπωρούμαι, κατατυραννιέμαι: «έχω πολύ μεγάλη οικογένεια και, για να τη θρέψω, μου βγαίνει κάθε μέρα η ψυχή ανάποδα». Συνών. *μου βγαίνει η Παναγία ανάποδα / μου βγαίνει η πίστη ανάποδα / μου βγαίνει ο Θεός ανάποδα / μου βγαίνει ο κώλος απ' έξω (απ' όξω) / μου βγαίνει ο πάτος απ' έξω (απ' όξω) / μου βγαίνει ο Χριστός ανάποδα*.

- *μου βγαίνει η ψυχή απ' το στόμα*, βλ. φρ. *μου βγαίνει η ψυχή ανάποδα*.

- *μου μάτωσε την ψυχή*, μου προξένησε έντονο ψυχικό πόνο: «μου μάτωσε την ψυχή, σαν μου εξιστόρησε τα βάσανά του».

- *μου μαύρισε την ψυχή*, με στενοχώρησε πάρα πολύ: «μου μαύρισε την ψυχή αυτό το παιδί, μέχρι να γίνει άνθρωπος».

- *μου 'φαγε την ψυχή* ή *μου 'χει φάει την ψυχή*, με βασάνισε, με ταλαιπώρησε, με τυράννησε: «μου 'φαγε την ψυχή αυτό το παιδί, μέχρι να του βάλω μυαλό».

- *μου 'φερε την ψυχή στο στόμα*, κάποιος ή κάτι μου προξένησε μεγάλη αγωνία, μεγάλο άγχος: «μου 'φερε την ψυχή στο στόμα, μόλις μου 'πε πως χτύπησε ο πατέρας μου». (Λαϊκό τραγούδι: *αν και πέφτει η βροχή, περιμένω ακόμα· πού να λησμονήθηκες και δε με λυπήθηκες; η αγωνία μου 'φερε την ψυχή στο στόμα· είναι η ώρα εννιάμιση, περιμένω ακόμα*). βλ. και φρ. *έφτασ' η ψυχή στο στόμα*.

- *να σ(υ)χωρεθεί η ψυχή του*, ευχή για αποθανόντα, να συγχωρεθούν οι αμαρτίες του: «ήταν καλός άνθρωπος, να σχωρεθεί η ψυχή του».

- *ο Θεός κι η ψυχή μου το ξέρουν!* βλ. λ. [Θεός](#).

- *ο Θεός κι η ψυχή του!* βλ. λ. [Θεός](#).

- *ο Θεός ν' αναπαύσει την ψυχή του!* βλ. λ. [Θεός](#).

- *όποια η μορφή, τέτοια κι η ψυχή*, βλ. λ. *μορφή*.

- *όσο αντέχει η ψυχή σου*, βλ. φρ. *όσο βαστά η ψυχή σου*.

- *όσο βαστά η ψυχή σου*, χωρίς μέτρο: «το εστιατόριο είναι δικό μου, γι' αυτό μπορείς να φας και να πεις όσο βαστά η ψυχή σου».

- *ό,τι ζητά η ψυχή σου*, βλ. φρ. *ό,τι λαχταρά η ψυχή σου*.

- *ό,τι λαχταρά η ψυχή σου*, **α.** λέγεται για αφθονία υλικών αγαθών: «στο τάδε σούπερ μάρκετ υπάρχει ό,τι

λαχταρά η ψυχή σου». **β.** λέγεται για μεγάλη ελευθερία κινήσεων ή επιλογών: «αν έρθεις μαζί μου θα μπορείς να κάνεις ό,τι λαχταρά η ψυχή σου»·

- *ό,τι ποθεί η ψυχή σου*, βλ. φρ. *ό,τι λαχταρά η ψυχή σου*·

- *ό,τι τραβά η ψυχή σου*, βλ. φρ. *ό,τι λαχταρά η ψυχή σου*·

- *παρέδωσε την ψυχή του*, εξέπνευσε, πέθανε: «μέχρι να προλάβουν να τον πάνε στο νοσοκομείο, παρέδωσε την ψυχή του»·

- *παρηγοριά στον άρρωστο, ώσπου (μέχρι) να βγει η ψυχή του*, βλ. λ. [παρηγοριά](#)·

- *πήγε η ψυχή μου στα δόντια μου*, βλ. συνηθέστ. *πήγε η ψυχή μου στην Κούλουρη*·

- *πήγε η ψυχή μου στην Κούλουρη*, φοβήθηκα πάρα πολύ, τρομοκρατήθηκα: «μόλις τον είδα να ορμάει επάνω μου με το μαχαίρι στο χέρι του, πήγε η ψυχή μου στην Κούλουρη»·

- *πήγε η ψυχή μου στη θέση της*, βλ. φρ. *πήγε η καρδιά μου στη θέση της*, λ. καρδιά·

- *πήγε η ψυχή μου στον τόπο της*, βλ. φρ. *πήγε η καρδιά μου στον τόπο της*, λ. καρδιά·

- *πιάνεται η ψυχή μου*, λέγεται στην περίπτωση που βρίσκομαι σε χώρο ή περιβάλλον που με καταπέζει ψυχικά: «πιάνεται η ψυχή μου, όταν βρίσκομαι σε χαμηλοτάβανα διαμερίσματα || πιάνεται η ψυχή μου, όταν επισκέπτομαι το γηροκομείο της πόλης μας»· βλ. και φρ. *πιάστηκε η ψυχή μου*·

- *πιάστηκε η ψυχή μου*, **α.** ανησύχησα έντονα: «τα παιδιά μου ήταν στη διαδήλωση και πιάστηκε η ψυχή μου, μέχρι να γυρίσουν στο σπίτι». **β.** κατατρόμαξα: «πιάστηκε η ψυχή μου, μόλις τον είδα να πετάγεται μπροστά μου μέσα στο σκοτάδι». **γ.** στενοχωρήθηκα πάρα πολύ: «όταν τον είδα να κλαίει για την αποτυχία του γιου του, πιάστηκε η ψυχή μου». **δ.** ένιωσα δύσπνοια: «κάποια στιγμή πιάστηκε η ψυχή μου και δεν μπορούσα να αναπνεύσω, αλλά, ευτυχώς, σε λίγο συνήλθα»· βλ. και φρ. *πιάνεται η ψυχή μου*·

- *πούλησε (και) την ψυχή του στο διάβολο*, χρησιμοποίησε κάθε αθέμιτη μέθοδο, ενήργησε αδίστακτα, απάνθρωπα, προκειμένου να ωφεληθεί ή να αποκτήσει κάτι: «για να γίνει διευθυντής σ' αυτό το εργοστάσιο, πούλησε και την ψυχή του στο διάβολο»·

- *πρώτα βγαίν' η ψυχή τ' ανθρώπου κι ύστερα (βγαίνει) το χούι του*, είναι αδύνατο να απαλλαγεί κανείς από τις κακές έξεις του: «είχε ορκιστεί πως θα σταματούσε να χαρτοπαίζει, αλλά πρώτα βγαίν' η ψυχή τ' ανθρώπου κι ύστερα το χούι του, γιατί μετά από μερικές μέρες ξανάρχισε το χαρτί»·

- *πώς αντέχει η ψυχή σου*; βλ. φρ. *πώς βαστά η ψυχή σου(;)·*

- *πώς βαστά η ψυχή σου*; βλ. φρ. *πώς βαστά η καρδιά σου*; λ. καρδιά·

- *πώς το αντέχει η ψυχή σου να...;* βλ. φρ. *πώς το βαστά η ψυχή σου να...(;)·*

- *πώς το βαστά η ψυχή σου να...;* έκφραση που μας απευθύνεται με απορία **α.** όταν επικείμενη ενέργειά μας εναντίον κάποιου θα έχει σοβαρό αντίκτυπο σε βάρος του: «πώς το βαστά η ψυχή σου να τον σύρεις στα δικαστήρια, ενώ ξέρεις πως μια καταδικαστική απόφαση θα καταστρέψει τη ζωή του;». **β.** όταν ενεργεί κάποιος σε βάρος μας και δεν αντιδρούμε δυναμικά εναντίον του: «πώς το βαστά η ψυχή σου να σου βρίζει μια ώρα τη μάνα κι εσύ να κάθεσαι και να τον ακούς χωρίς να κάνεις τίποτα;»·

- *πώς το μπορεί η ψυχή σου να...;* βλ. φρ. *πώς το βαστά η ψυχή σου να...(;)·*

- *σπάραξε η ψυχή μου*, ένιωσα μεγάλο ψυχικό πόνο: «μόλις έμαθα πως έμπλεξε με ναρκωτικά, σπάραξε η ψυχή μου»·

- *σπαρταρά η ψυχή μου*, ποθώ, λαχταρώ κάτι πάρα πολύ: «σπαρταρά η ψυχή μου για ταξίδια»·
- *σπαρτάρισε η ψυχή μου*, **α.** ανησύχησα πάρα πολύ: «μόλις έμαθα πως έγινε ατύχημα σπαρτάρισε η ψυχή μου, γιατί έλειπαν τα παιδιά μου απ' το σπίτι». **β.** φοβήθηκα πάρα πολύ: «μόλις μου κόλλησε το πιστόλι στο κεφάλι, σπαρτάρισε η ψυχή μου»· βλ. και φρ. *σπαρτάρισε η καρδιά μου*, λ. καρδιά·
- *στέγνωσε η ψυχή μου*, δε μου έμειναν συναισθήματα, ιδίως επειδή έχω υποφέρει πάρα πολύ για την επίτευξη κάποιου σκοπού: «έχω τραβήξει τόσα πολλά για την προκοπή αυτού του τόπου, που στέγνωσε η ψυχή μου». Οδυνηρή διαπίστωση του Κωνσταντίνου Καραμανλή προς το τέλος της πολιτικής του σταδιοδρομίας·
- *στην ψυχή του πατέρα μου!* όρκος για να γίνουμε πιστευτοί σε κάποιον: «στην ψυχή του πατέρα μου, έτσι ακριβώς έγιναν τα πράγματα!». Αναφέρεται και για τη μάνα·
- *σφίγγεται η ψυχή μου*, κυριεύεται από συναισθήματα οίκτου, λύπης, θλίψης: «σφίγγεται η ψυχή μου, σαν αντικρίζω κάθε μέρα τα παιδιά των φαναριών»·
- *σώζω την ψυχή μου*, λυτρώνομαι από τις αμαρτίες μου: «ξέκοψε απ' τις παρανομίες και μπήκε στο δρόμο του Θεού, για να σώσει την ψυχή του»·
- *τα μάτια είναι ο καθρέφτης της ψυχής*, βλ. λ. [μάτι](#)·
- *τα μάτια είναι τα παράθυρα της ψυχής*, βλ. λ. [μάτι](#)·
- *τι ψυχή έχει; ή τι ψυχή να έχει;* λέγεται για πράγματα ευτελούς αξίας, για πράγματα ασήμαντα: «τι ψυχή έχει ένα στιλό και στενοχωριέσαι τόσο πολύ που το 'χασες; || τι ψυχή να έχουν σήμερα δέκα ευρώ;»·
- *τι ψυχή θα παραδώσεις; (ενν. στο Θεό)*, λέγεται για άτομο που έχει διαπράξει πολλές αδικίες, πολλά αμαρτήματα ή που αφήνει κάποιον να καταστραφεί, ενώ μπορεί να τον σώσει, να τον γλιτώσει: «έχεις κάνει του κόσμου τις αδικίες, τι ψυχή θα παραδώσεις; || τι ψυχή θα παραδώσεις που άφησες να καταστραφεί ο άνθρωπος, ενώ ήταν στο χέρι σου να τον γλιτώσεις απ' τη χρεοκοπία;». (Λαϊκό τραγούδι: *για πες μου, άχρηστο κορμί, όταν θα έρθει η στιγμή, τι ψυχή θα παραδώσεις*)·
- *το αντέχει η ψυχή σου να...;* βλ. φρ. *το βαστά η ψυχή σου να...(:)*·
- *το βαστά η ψυχή σου να...;* βλ. φρ. *πώς το βαστά η ψυχή σου(:)*·
- *το λέει η ψυχή του*, είναι άφοβος, τολμηρός, γενναίος: «μην ελπίζεις να τον τρομάξεις με τις αγριάδες σου, γιατί το λέει η ψυχή του». (Λαϊκό τραγούδι: *χωρίς να κάνεις τίποτις, το λέει η ψυχή σου, και κάθε μέρα βρίσκεται - κορόιδο! σπασμέν' η κεφαλή σου*)·
- *το Σάββατο των ψυχών*, βλ. λ. [ψυχοσάββατο](#)·
- *το φχαριστήθηκε η ψυχή μου*, **α.** ικανοποιήθηκα απόλυτα: «κάναμε τόσο όμορφο ταξίδι, που το φχαριστήθηκε η ψυχή μου || ήταν τόσο νόστιμο το φαγητό, που το φχαριστήθηκε η ψυχή μου». **β.** έκφραση απόλυτης ικανοποίησης για το πάθημα κάποιου εχθρού μας: «μου είπαν πως τράκαρε ο τάδε. -Το φχαριστήθηκε η ψυχή μου». Σε αυτή την περίπτωση, της φρ. προτάσσεται το *ωχ*, ενώ παρατηρείται κίνηση κατά την οποία η παλάμη, αρχίζοντας από τη βάση του λαιμού, σέρνεται πάνω στο στήθος και σταματάει στο ύψος της κοιλιάς, υπονοώντας ίσως την ευχαρίστηση που νιώθει κάποιος, όταν τρώει κάποιο καλό φαγητό ή όταν πίνει κάποιο ωραίο ποτό·
- *το 'χω βάρος στην ψυχή μου*, βλ. λ. [βάρος](#)·
- *τον πονά η ψυχή μου*, ενδιαφέρομαι γι' αυτόν, πάσχω, υποφέρω, όταν του συμβαίνει κάτι κακό: «δικός μου άνθρωπος είναι και τον πονά η ψυχή μου»·
- *τον σιχάθηκε η ψυχή μου*, μου προξενεί έντονο αίσθημα αποστροφής, σιχασιάς, είτε γιατί είναι πολύ βρόμικος

είτε γιατί μου έγινε πολύ ενοχλητικός, πολύ φορτικός: «έχει τέτοια απλυσιά, που τον σιχάθηκε η ψυχή μου || είναι τόσο γκρινιάρης, που τον σιχάθηκε η ψυχή μου». (Λαϊκό τραγούδι: *δεν τη θέλω τη ζωή μου, σε σιχάθηκε η ψυχή μου*).

- του χαίρεται η ψυχή μου, νιώθω μεγάλη χαρά, αγαλλίαση, ευχαρίστηση με την παρουσία του: «δεν ξέρω τι νιώθεις εσύ, αλλά εμένα τον χαίρεται η ψυχή μου αυτόν τον άνθρωπο».

- του βγάζω την ψυχή, τον βασανίζω, τον ταλαιπωρώ, τον τυραννώ: «τον πήρα στη δουλειά μου, και τον πρώτο καιρό του 'βγαλα την ψυχή, μέχρι να συνηθίσει να δουλεύει». Συνών. του βγάζω την Παναγία / του βγάζω την πίστη / του βγάζω το Θεό / του βγάζω το λάδι / του βγάζω το Χριστό / του βγάζω τον κώλο / του βγάζω τον πάτο·

- του βγάζω την ψυχή ανάποδα, τον καταβασανίζω, τον καταταλαιπωρώ, τον κατατυραννώ: «μόνο και μόνο για να τον εκδικηθώ, του 'βγαλα την ψυχή ανάποδα, μέχρι να υπογράψω, για να πάρει το δάνειο». Συνών. του βγάζω την Παναγία ανάποδα / του βγάζω την πίστη ανάποδα / του βγάζω το Θεό ανάποδα / του βγάζω το Χριστό ανάποδα / του βγάζω τον κώλο απ' έξω (απ' όξω) / του βγάζω τον πάτο απ' έξω (απ' όξω)·

- του βγάζω την ψυχή απ' το στόμα, βλ. φρ. του βγάζω την ψυχή ανάποδα·

- του βγάζω την ψυχή στη δουλειά, βλ. λ. [δουλειά](#)·

- τραβά η ψυχή μου ή η ψυχή μου τραβά, βλ. φρ. λαχταρά η ψυχή μου·

- χαίρεται η ψυχή μου, νιώθω μεγάλη χαρά, αγαλλίαση, ευφροσύνη: «κάθε φορά που έρχονται να με δούνε τα παιδιά μου, χαίρεται η ψυχή μου»·

- χάθηκαν πολλές ψυχές, σκοτώθηκαν πολλοί άνθρωποι: «στον τελευταίο παγκόσμιο πόλεμο χάθηκαν πολλές ψυχές»·

- χάνω την ψυχή μου, δε σώζομαι, πηγαίνω στην κόλαση: «πολλοί άνθρωποι έχασαν την ψυχή τους για τις εφήμερες απολαύσεις»·

- ψυχή ζώσα, ούτε ένας άνθρωπος: «οι δρόμοι άδειοι, ψυχή ζώσα μέσ' στο σκοτάδι»·

- ψυχή θα πάρει! λέγεται στην περίπτωση που ενδίδουμε σε κάποιον ο οποίος απαιτεί πειστικά ή εκβιαστικά, κάτι, που του χρωστάμε, κάτι, που του ανήκει, ιδίως χρήματα. Η έκφραση δηλώνει αισιοδοξία και απαξίζει την ύλη. Πρβλ.: *κάντε πιο πέρα, μάγκες μου, να ρίξω τη ζαριά μου· ψυχή δεν παίρνετε ποτέ, μονάχα τα λεφτά μου* (Λαϊκό τραγούδι)·

- ψυχή μου! προσφώνηση τρυφερότητας σε αγαπημένο πρόσωπο: «γιατί κλαις, ψυχή μου!»·